

Lisans Eğitimi Alan Öğrencilerin, Kadın Akademisyenlerin Çalışma Yaşamındaki Durumlarına Yönelik Algıları

Perceptions of Undergraduate University Students about Working Conditions of Women Academic Staff

Hatice YALÇIN, Murat DEMİREKİN

ÖZ

Ülkemizdeki akademisyenlerin yaklaşık %41'ini kadınlar oluşturmaktadır. Kadın öğretim elemanlarının tüm öğretim elemanlarının içindeki payı çevre üniversitelerinden merkez üniversitelere doğru gidildikçe artmaktadır. Bu çalışma lisans eğitimi alan öğrencilerin, kadın akademisyenlerin çalışma yaşamındaki durumlarına yönelik algılarını ortaya çıkarmayı hedeflemektedir. Sahip olunan süre ve olanaklar dâhilinde bir üniversitenin araştırma evreni olarak alındığı çalışmada, öğrencilerin kadın akademisyenlerin durumlarıyla ilgili bireysel algılarının ortaya konulması amaçlandığından, araştırma kapsamındaki üniversitenin akademik birimlerinin hangisi olacağı değil, öğrencilerin lisans düzeyinde öğrenim görmeleri ön planda tutulmuştur. Araştırma kapsamına alınan üniversitede fakültelerde ve yüksekokullarda 1. sınıf haricindeki lisans öğrenimi gören 157 kız öğrenciye ve 104 erkek öğrenciye (N=261) veri formu uygulanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı testler kullanılmıştır. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre ulaşmayı hedefledikleri eğitim derecesi ve akademisyen olma isteklerine ilişkin bulgular χ^2 testi ile değerlendirilmiştir. Araştırma kapsamındaki öğrencilerin %54'ü kadın akademisyenlerden “kısmen” memnun olduğunu belirtmişlerdir. “Kadınlar akademisyen olarak çalışmalı mıdır?” sorusunda öğrencilerin %74,3'ü çalışması gerektiği yönünde fikir belirtirken, sadece %2,2'i kadınların akademisyen olarak çalışmaması gerektiğini belirtmiştir. %47,8'i akademik hayatta kısmen kadın-erkek ayırımının olduğunu düşünmektedir. %47,1'i ise akademisyen olmanın iyi bir anne ya da iyi bir eş olmaya kısmen engel olduğunu belirtmiştir ve %69,7'i akademisyenliğin kadın için zor olduğunu düşünmektedir. Öğrencilerin %23,7'i akademisyen olmanın kadına en fazla kişisel gelişim açısından yararlı olduğunu düşünmektedir. %79,6'ı kadın akademisyenlerin en büyük zorluğunun anne ve eş olarak iş yaşamını sürdürmek olduğunu belirtmektedir. Kadın akademisyen olmanın en önemli avantajının eşi, ailesi ve çevresinin gözünde saygınlığının artması olduğunu ifade etmişlerdir. Araştırmada elde edilen bulgular sonucunda, öğrencilerin, genel anlamda kadın akademisyenlerin çalışma yaşamındaki sorunlarından haberdar oldukları, bu konuda belirli düzeyde duyarlılık geliştirdikleri sonucuna varılabilir.

Anahtar Sözcükler: Kadın akademisyen, Lisans, Öğrenci, Algılama

ABSTRACT

Women constitute nearly 41% of academic staff in our country. Among all academic staff, the ratio of female academicians is increasing as it is approached to rural areas from suburbs. This study aims to reveal the perceptions of undergraduate education students about female academicians' working life conditions. Considering available time and facilities, the universe of research was limited within a university; as it was primarily intended to reveal students' individual perceptions on the conditions of women academics, the students' being at the undergraduate level was at the fore front of study rather than the academic departments of the university. The survey data form were applied to 157 female and 104 male undergraduate students (N = 261) studying at faculties and schools of the university where the survey was applied excluding freshmen classes.. Descriptive tests were used to evaluate the data. The findings were evaluated by χ^2 test, which were formerly tested according to the desires of students on what to get on their education and whether they were willing to be academicians. 54% of female students involved in the research stated that they were “partially” satisfied with the female academics. While 74,3% of the students agreed on the question “Should women work as academicians?”, only 2.2% percent stated that women should

Hatice YALÇIN (✉)

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi Bölümü, Karaman, Türkiye
Karamanoğlu Mehmetbey University, Vocational School of Health Services, Department of Child Development, Karaman, Turkey
ht_yalcin@hotmail.com

Murat DEMİREKİN

Aksaray Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Bölümü, Aksaray, Türkiye
Aksaray University, Faculty of Education, Department of Foreign Languages, Aksaray, Turkey

Geliş Tarihi/Received : 08.01.2013

Kabul Tarihi/Accepted : 12.02.2013

not work as academicians. 47,8% consider that there is a partial discrimination between the male and female members of academic life. 47,1% mentioned that working as an academician was a barrier to being a good mother or a good wife and 69,7% stated that working as a female academician was a tough work. 23,7% of the students think that being an academician is mostly beneficial in terms of personal development for a woman. 79,6% stated that the biggest challenge for female academics is to sustain the academic studies as well as being a mother and a wife. The best advantage of being female academician was revealed as one's prestige over her husband, family and within the social circles. As a result of the findings, it can be concluded that students are usually aware of the problems about the conditions of female academicians, and they have developed some sensitivity to the issue.

Keywords: Women academic staff, Undergraduate, Student, Perception

GİRİŞ

Eğitim düzeyi yüksek kadınlar, toplumun kadın cinsiyetine uygun gördüğü ve statüsü yüksek işler yapma eğilimindedir. Bu nedenle kadınların seçtikleri meslekler arasında akademisyenlik önemli bir yer tutmaktadır. Ülkemizdeki akademisyenlerin yaklaşık %41'ini kadınlar oluşturmaktadır (ÖSYM, 2008; Ergöl, Koç, Eroğlu, & Taşkın, 2012). Türkiye bu oran ile Dünyada Amerika ve Kanada'dan sonra üçüncü sırada yer almaktadır (Yılmaz, 2005).

Kadının rolü çok yönlü ve çok boyutludur. Bu nedenle kadının iş imkânlarını arttırmaya, düzeltmeye yönelik düzenleme ve politikaların başarılı olabilmesi için aynı zamanda aile içi rol ve ilişkilerin yeniden tanınması, gerek kadın gerekse erkeğin eğitiminde ve sosyalleşmesinde köklü değişikliklere gidilmesi gerekmektedir (Lynch, 2008; Oakley, 2005).

Yıllar itibarıyla her alandaki kadın akademisyen oranının artmış olmasına karşın, bu artış her alana ve üniversiteye aynı oranda yansımamıştır. Kadın öğretim elemanlarının tüm öğretim elemanlarının içindeki payı çevre üniversitelerinden merkez üniversitelere doğru gidildikçe artmaktadır (Deem, 2003; Yılmaz, 2005).

Bir kadının kariyerist davranış içine girmesi başta ailesi olmak üzere, her çevreden olumsuz tepki görmesine yol açmakta ve pek az kadın bu tepkilere rağmen yükselebilmektedir. Gündelik hayatın zorlukları, aile ve çocuk bakımının kadının sorumluluğu olarak algılanması, iş hayatının işleyişinden kaynaklanan durumlar nedeniyle kadınların bir bölümü akademisyenlikte kariyer olanaklarını yeterince kullanmamaktadırlar (Sönmez, 2010).

Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nce yapılan bir araştırmaya göre (2010) üniversite ve diğer yüksek eğitim kurumlarında görev yapan toplam 53 bin 805 öğretim elemanının 17 bin 828'i kadındır. Üniversitelerdeki öğretim elemanı sayısı bir önceki yıla göre yüzde 6,7, kadın öğretim elemanı sayısı da yüzde 7,8 oranında artmıştır (Sönmez, 2010).

Türkiye'de bazı meslek gruplarında kadın işgücü oranlarını incelediğimizde avukat %28, mimar %39, mühendis %14, diş hekimi %39, akademisyen %33'dür. (T.C. Başbakanlık KSSGM, 2009). Kamu yönetimi, yüksek eğitim görmüş kadınların başlıca çalışma alanı olmaktadır. Ancak karar alma mekanizmasında kadın sayısı azdır. Kamuda üst ve orta düzey yönetici statüsünde çalışan kadınların %80'i şef, %15'i şube müdürü, %3,7'si

daire başkanı, %0,12'si genel müdür statüsünde bulunmaktadır (Güner, 2008).

Eğitimin, kentteki kadınların işgücüne katılım oranlarında erkeklere kıyasla daha belirleyici olduğu gözlenmektedir. 2006 yılı itibarıyla kentte, eğitim düzeyi ilerledikçe kadınların işgücüne katılım oranı artmakta; yükseköğretim ve fakülte mezunu kadınlarda bu oran %69,8'e ulaşmaktadır (TÜSİAD, 2008).

Ülkemizde son yıllarda kadın ve erkeklerin ev işlerini paylaşım, kararlara katılım ve birbirleri ile kurdukları iletişim açısından geleneksel ve ataerkil ilişkilerde gelişmeler yaşanmakla birlikte hala cinsiyete dayalı işbölümü varlığını sürdürmektedir (Kocacık & Gökkaya, 2005; TÜİK, 2006).

Türkiye İstatistik Kurumu (2006) Aile Yapısı Araştırması'na göre ise ev işlerinin çoğunlukla kadın tarafından yapıldığı belirlenmiştir (TÜİK, 2006). Eğitim düzeyi arttıkça, kadınlar aile içinde kararların erkekler tarafından alınması gerektiği düşüncesinden uzaklaşmaktadır (TNSA, 2008).

Türkiye'de son yıllarda kadınlarla ilgili önemli gelişmelerden birisi, 1990 yılında, Başbakanlığa bağlı Kadının Statüsü ve Sorunları (KSS) Genel Müdürlüğü'nün kurulması, diğeri ise Pekin 4. Dünya Kadın Konferansı'nda alınan kararlar doğrultusunda Üniversitelerde Kadın Sorunlarına İlişkin Araştırma Merkezlerinin kurulmaya başlanmasıdır. Bu konu, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı'nın 11.12.1995 tarih ve 25677 sayılı yazıları ile KSS Genel Müdürlüğü'nün önerisine de işaret edilerek, üniversite rektörlüklerine, geleceğin Türk toplumu için kadının statüsü ve sorunları konularına duyarlı, bilgili ve yetenekli kadınların yetiştirilmesi amacıyla Yükseköğretim Kurumları bünyelerinde Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezleri'nin yaygınlaştırılmasında yarar görüldüğü bildirilmiştir. Bunun üzerine, üniversitelerde kadın sorunları ile ilgili araştırma ve uygulama amaçlı merkezler kurulmuş ve bugüne kadar çeşitli çalışmalar yürütmüşlerdir.

Üniversitelerin sosyal bilimler enstitülerine bağlı olarak açılan kadın çalışmaları ana bilim dalları kadın akademisyenlerin durumunun belirlenmesinde kurumsallaşma açısından önemlidir. 1993 yılında kurulan İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Ana Bilim Dalı ilk olarak faaliyete başlayan yüksek lisans programıdır. İstanbul Üniversitesi'ni, 'Kadının Kalkınmaya Katılımını Güçlendirme Ulusal Programı Projesi'nin desteği ile 1994 yılında kurulan ODTÜ Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları programı izlemektedir. Farklı alanlardan gelen akademisyenlerin eğitim verdiği Ankara Üniversitesi Kadın Çalışmaları yüksek

lisans programı ise 1996 yılında açılmıştır. 2000 yılında faaliyete başlayan Ege Üniversitesi Kadın Çalışmaları yüksek lisans programında da önemli çalışmalar yapılmıştır (Alptekin, 2011).

Öğrencilerin geleceğin çeşitli mesleklerin uygulayıcıları olacağı düşünüldüğünde, onların hayata ve öğrenim gördükleri üniversitede akademisyenlere ilişkin görüşlerini saptamaya dönük araştırmaların alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışma yaşamına katılan kadınların öncelikli olarak hem ev kadını hem de anne olarak sorumluluklarını yerine getirmeye devam etmesi çalışan kadınlara çifte yükümlülük getirmektedir (Martin, 2008).

Çalışma yaşamıyla beraber yükü daha çok artan kadınlar olumsuz iş koşulları ve toplumsal baskılarla da başa çıkmak durumunda kalmaktadır. Akademisyen kadınların iş ve aile yaşamının dengelenmesine ilişkin yaşadıkları sorunların yoğunluğuna, ileride akademisyen olma kararı alabilecek olan lisans öğrencilerinin bakış açısının ortaya konulması önemlidir.

Bu çalışmada lisans eğitimi alan öğrencilerin, kadın akademisyenlerin çalışma yaşamındaki durumlarına yönelik algılarının ortaya çıkarılması hedeflenmiştir.

Araştırmada, çalışma yaşamında kadın ve çalışan kadınların sorunları başlıklarının altında, lisans öğrenimi gören öğrencilerin 'üniversitede çalışan kadınlar' konusundaki algıları incelenmiştir.

YÖNTEM

Lisans eğitimi alan öğrencilerin, kadın akademisyenlerin çalışma yaşamındaki durumlarına yönelik algılarını ortaya çıkarmayı amaçlayan bu çalışmada, sahip olunan süre ve olanaklar dahilinde bir üniversitenin araştırma evreni olarak alınması planlanmıştır. Betimleyici araştırma planının hazırlandığı çalışmada, öğrencilerin kadın akademisyenlerin durumlarıyla ilgili bireysel algılarının ortaya konulması amaçlandığından, araştırma kapsamındaki üniversitenin akademik birimlerinin hangisi olacağı değil, öğrencilerin lisans düzeyinde öğrenim görmeleri ön planda tutulmuş, kadın akademisyenlerden ders alma olasılığı düşünülen 1. sınıftaki öğrencileri araştırma kapsamına alınmamıştır.

Araştırma hakkında bilgi verilen 261 katılımcı kendi istekleriyle çalışmaya katılmışlardır. Katılımcıların ad, soyad, telefon ve adres bilgileri gibi şahsi bilgiler alınmamış, araştırma süresince etik kurallara uyuma özen gösterilmiştir. Araştırma kapsamına alınan üniversitede fakültelerde ve yüksekokullarda 1. sınıf haricindeki lisans öğrenimi gören 1432 öğrenci arasından, araştırmaya katılmayı kabul eden 157 kadın öğrenciye ve 104 erkek öğrenciye (N=261) veri formu uygulanmıştır. Anket tekniğinin kullanıldığı bu alan çalışması, bir temel 'araştırma sorusu' üzerine temellendirilmiş ve konuya dair hipotez oluşturulmamıştır.

Anket formu, ankete katılanların öğrenim gördükleri akademik birim, sınıf, bölümlerindeki kadın akademisyenlerin çalışma yaşamındaki durumu ve sorunlarına yönelik kişisel görüş ve değerlendirmelerini içeren açık ve kapalı uçlu sorulardan oluşmaktadır. Anket, toplam 18 sorudan oluşmaktadır. Anketin hazırlanmasının ardından 10 öğrenciye pilot çalışma yapılmış, bazı değişiklikler yapılarak (anlaşılmayan kelimeler ve ifadeler

düzenlenerek ve/veya değiştirilerek), anket son haline kavuşturulmuş ve yüz yüze görüşmeler yapılarak uygulanmıştır. Araştırmadan önce katılımcılara, çalışma ve anket hakkında sözlü olarak kısa bilgilendirme yapılarak, çalışmanın amacı, anketin doldurulma şekli anlatılmıştır. Açık uçlu sorularda katılımcıların ifadeleri aynen yazılmış, ekledikleri bilgiler not edilmiştir. Bu bilgiler analiz sırasında standartlaştırılarak veriler kodlanmıştır. Bir formun doldurulması yaklaşık 20 dakika almıştır.

Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı testler (sayı ve yüzde) kullanılmıştır. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre ulaşmayı hedefledikleri eğitim derecesi ve akademisyen olma isteklerine ilişkin bulgular χ^2 testi ile değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Araştırma kapsamına alınan lisans öğrencilerinin demografik verilerinin dağılımı Tablo 1'de verilmiştir.

Araştırma kapsamındaki lisans öğrencilerinin %75,8'i 20-21 yaş arasında, %60,1'i kız, %40,6'ı son sınıftadır. Öğrencilerin %60,1'i 3-4 öğretim dönemi süresinde kadın akademisyenlerden ders almıştır. Öğrencilerin çoğu (%47,1) mezuniyetten sonra belki akademisyen olabileceğini belirtmiştir.

Araştırmaya dahil edilen lisans öğrencilerinin kadın akademisyenlerin durumunu algılamalarıyla ilgili genel ifadeleri Tablo 2'de verilmiştir.

Öğrencilerin akademisyen kadınların genel durumlarıyla ilgili algılamalarının incelendiği bu çalışmada öğrencilerin %54'ü kadın akademisyenlerden 'kısmen' memnun olduğunu, %69,7'i kadın akademisyenlerin ev yaşamını iş yaşamına 'kısmen' yansıttığını belirtmektedir. Öğrencilerin %40,9'u akademisyenlerin maddi kazancının 'kısmen' yeterli olduğunu düşündüğünü belirtmiştir.

"Kadınlar akademisyen olarak çalışmalı mıdır?" sorusunda öğrencilerin %74,3'ü çalışması gerektiği yönünde fikir belirtirken, sadece %2,2'i kadınların akademisyen olarak çalışmasını istemediğini belirtmiştir.

Öğrencilerin %47,8'i akademik hayatta 'kısmen' kadın-erkek ayrımının olduğunu düşünmektedir. %47,1'i ise akademisyen olmanın iyi bir anne ya da iyi bir eş olmaya kısmen engel olduğunu belirtmiştir.

Akademisyenlik mesleğinde kadın olmanın zor olup olmadığı sorulduğunda öğrencilerin %69,7'i 'zor' olduğunu düşündüğünü belirtmiştir.

Araştırma kapsamındaki lisans öğrencilerinin kadın akademisyenlerin genel durumlarıyla ilgili algıları Tablo 3'de verilmiştir.

Araştırma kapsamına alınan lisans öğrencilerinin kadın akademisyenlerin genel durumlarıyla ilgili algıları araştırıldığında %60,1'inin kadın akademisyenlere olumlu bakış açısının bulunduğu, kadın öğrencilerin %67,5, erkek öğrencilerin ise %32,4 oranında olumlu bakış açıları olduğu belirlenmiştir.

Öğrencilerin %23,7'i akademisyen olmanın kadına en fazla kişisel gelişim açısından yararlı olduğunu belirtmiştir.

Akademik hayatta kadın-erkek ayrımı olduğunu düşünenlere bu durumun nedenleri sorulduğunda %31,8'i girişimcilikte er-

TARTIŞMA

keklerin daha özgürce karar almalarının etkili olduğunu belirtmiş, %79,6'ı anne ve eş olarak iş yaşamını sürdürmenin kadın akademisyenlerin en büyük zorluğu olduğunu belirtmiştir.

Kadın akademisyen olmanın avantajı olup olmadığı sorulduğunda ise öğrencilerin %98'i "eşi, ailesi ve çevresinin gözünde saygınlığı artar" cevabını vermişlerdir.

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre ulaşmayı hedefledikleri eğitim derecesi ve akademisyen olma isteklerine ilişkin χ^2 Testi sonuçları Tablo 4'te verilmektedir.

Tablo 4'te görüldüğü gibi öğrencilerin ulaşmayı hedefledikleri eğitim derecesine ilişkin görüşleri cinsiyet açısından önemli farklılık göstermektedir. Belli bir eğitim düzeyini hedeflemeyen kadın ve erkek öğrencilerin oranı eşit, henüz karar vermemiş olanların oranlarının birbirlerine çok yakın olduğu görülmektedir.

Kadın öğrencilerin %11,8'i, erkeklerin %30,2'si lisans düzeyinde eğitimle yetinirken; kadınların %39'u yüksek lisans, %32,1'i doktora, erkeklerin ise %25,6'ı yüksek lisans, %23,3'ü de doktora düzeyinde eğitimi hedeflemektedir. Bu durumda yüksek lisans ve doktora düzeyinde eğitimi ve akademisyenliği kadınların erkeklerden daha fazla hedefledikleri söylenebilir.

Lisans eğitimi alan öğrencilerin, kadın akademisyenlerin çalışma yaşamındaki durumlarına yönelik algılarını ortaya çıkarmayı amaçlayan bu çalışmada öğrencilerin genel olarak kadın akademisyenlere yönelik algılarının olumlu, saygınlığı olan, kişisel gelişim sağlayan bir meslek olarak algıladıkları belirlenmiştir.

Akademik çalışma hayatı kontrol altına alınması zor olan bir alandır. Akademisyenler birçok iş çeşidi ile ilgilenmektedirler. Akademisyenlerin çalışma koşullarına ilişkin yaptığı çalışmasında Jacobs (2008) akademisyenlerin eğiticilik, öğrencilik, idari işler ile akademi dışında yapılan akademik çalışmaları (konferans vb) üstlendiğini belirtmiştir.

Kadınlar için evli olmak; işgücüne katılma ve akademik ortamda çalışma kararlarını çok yakından etkileyen, temel belirleyicilerden biridir. Kadınlar ev dışında çalışma veya çalışmama kararı alırken evde yapmakta oldukları işlerin aksama olasılığını, çocukların ve yaşlıların kimler tarafından bakılacağını, iş saatleri dışında evdeki işler için ayırabilecekleri zamanı düşünmek zorundadırlar (TÜSİAD, 2008). Akademisyen kadınlarla yapılan çalışmalarda iş yaşamında yükselmeyi geciktiren faktörlerin başında evlenme ve çocuk sahibi olma gelmektedir (King, Botsford, & Huffman, 2009).

Tablo 1: Öğrencilerin Demografik Verileri

Özellikler		f	%
Yaş	19 yaş ve altı	21	8,04
	20-21 yaş	198	75,8
	22 yaş ve üstü	42	16
Cinsiyet	Kadın	157	60,1
	Erkek	104	39,9
Sınıf	2. sınıf	68	26
	3. sınıf	87	33,3
	4. sınıf	106	40,6
Kadın akademisyenden ders aldığı süre	1-2 öğretim dönemi	21	8,04
	3-4 öğretim dönemi	157	60,1
	5 öğretim döneminden fazla	83	31,8
Mezuniyetten sonra akademisyen olma isteği	Evet	36	13,7
	Belki	123	47,1
	Hayır	102	39

Tablo 2: Öğrencilerinin Kadın Akademisyenlerin Durumunu Algılamalarıyla İlgili Veriler

Özellikler	Evet		Kısmen		Hayır	
	f	%	f	%	f	%
Kadın akademisyenlerden genel olarak memnun musunuz?	84	32,1	141	54	36	13,7
Kadın akademisyenler sizce ev yaşamını iş yaşamına yansıtıyor mu?	72	27,5	182	69,7	7	2,6
Sizce akademisyenlerin maddi kazancı yeterli midir?	102	39	107	40,9	52	19,9
Kadınlar akademisyen olarak çalışmalı mıdır?	194	74,3	61	23,3	6	2,2
Akademik hayatta kadın-erkek ayrımı sizce var mıdır?	38	14,5	125	47,8	98	37,5
Akademisyen olmak sizce iyi bir evliliğe ve iyi bir anne olmaya engel midir?	36	13,7	123	47,1	102	39
Sizce akademisyenlikte kadın olmak zor mu?	182	69,7	41	15,7	38	14,5

Çalışma grubumuzun %47,1'i akademisyen olmanın iyi bir anne ya da iyi bir eş olmaya kısmen engel olduğunu belirtmiştir. Kadınların birincil sorumluluklarının ev ve ailesi olarak görüldüğü ataerkil yapıya sahip ülkemizde, akademisyen kadınlar iş ve aile yaşamının dengelenmesi sorunu ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Bazı araştırmalarda akademisyen ve doktora öğrencilerinin akademik çalışma nedeniyle özel yaşamlarında stres ve endişe yaşadıkları, bu nedenle evlenmeyi ve çocuk sahibi olmayı istemedikleri belirlenmiştir (Karimi & Nour, 2009; Pedersen, Minnotte, Kiger, & Mannon, 2009; Seven & Engin, 2007).

Çalışma grubumuzun %69,7'i akademisyenliğin kadın için zor olduğunu düşünmektedir. Rol çatışması, ev içi sorumlulukları-

nın çok yoğun olması ve çocuk bakım sorunu, çalışan kadınların en sık yaşadığı sorunlardır. Bu durum kadınların ev ve iş yaşamı arasında denge kurmakta sıkıntı yaşamalarına neden olur (Damiano-Teixeira, 2006; King et al, 2009).

Çocuk bakımının kurumsallaşmasındaki yetersizlik ve uygun çocuk bakım tesislerinin eksikliği, erkeklerden farklı olarak, kadınların çalışma yaşamlarını doğrudan etkilemektedir. Erkekler, kadınlar gibi çocuk bakımı sorumlulukları nedeniyle işlerini bırakmamakta veya iş yerlerini seçerken çocuk bakımı hizmetlerinin sağlanıp sağlanmayışını hesaba katmamaktadırlar (Wolf-Wendel & Ward, 2006). İş Kanunu'nda da toplam kaç işçi çalıştırdığı değil, işyerlerine kreş açma sorumluluğu getirilirken

Tablo 3: Öğrencilerin Kadın Akademisyenlerin Genel Durumlarıyla İlgili Algıları

Özellikler		f	%
Kadın akademisyenlere genel bakış açınız	- Olumlu	157	60,1
	- Kısmen	98	37,5
	- Olumsuz	6	2,2
Cinsiyete göre kadın akademisyenlere olumlu bakış açısı	Kadın öğrenciler	106	67,5
	Erkek öğrenciler	51	32,4
Akademisyen olarak çalışmak, sizce kadına en çok ne sağlar?	- Özgüven	59	22,6
	- Maddi kazanç	42	16
	- Kişisel gelişim	62	23,7
	- Özgürlük	51	19,5
	- Emeklilik hakları	28	10,7
	- Diğer	19	7,2
Akademik hayatta kadın-erkek ayrımı size göre yapılıyorsa bunun nedenleri sizce nelerdir?	- Toplumun kadının çalışmaması yönündeki baskısı	72	27,5
	- Kadının doğurganlık özelliği	69	26,4
	- Girişimcilikte erkeklerin özgür almaları	83	31,8
	- Diğer	37	14,1
Akademisyen bir kadının zorlukları sizce nelerdir? (1'den fazla cevap verilmiştir)	- Anne ve eş olarak iş yaşamını sürdürmek	208	79,6
	- Ev yaşamının kariyer olanaklarını etkilemesi	203	77,7
	- Mesleğin neden olduğu dar sosyal çevre	76	29,1
	- İşe fazla zaman ayırmaktan dolayı yalnızlaşma	67	25,6
	- Diğer	56	21,4
Kadının akademisyen olmasının sizce avantajları var mıdır? (1'den fazla cevap verilmiştir)	- Ev içinde özgür kararlar alabilir	183	70,1
	- Eşi, ailesi ve çevresinin gözünde saygınlığı artar	256	98
	- Özgüveni artar	199	76,2
	- Diğer		

Tablo 4: Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Ulaşmayı Hedefledikleri Eğitim Derecesi ve Akademisyen Olma İsteklerine İlişkin X² Testi Sonuçları

Hedeflenen eğitim düzeyi	Kadın		Erkek	
	f	%	f	%
Sadece lisans mezunu olmak	31	11,8	79	30,2
Yüksek lisans	102	39	67	25,6
Doktora	84	32,1	61	23,3
Doktora sonrası tüm kariyer aşamaları için uğraşacağım	17	6,5	5	1,9
Karar vermedim	27	10,3	49	18,7

p = ,00 sd= 4, X²=21,256 p<0,05 fark önemli.

kullanılan ölçüt o işyerinin kaç 'kadın işçi' çalıştırdığıdır. Çalışan kadınların çalışma ve iş yaşamını uyumlaştırmakta en çok zorluk çektikleri yıllar çocuklarının okul öncesi yıllarıdır. Türkiye'de kadınların çalışma yaşamına girme ve devam etme kararlarını doğrudan etkileyen faktörlerden biri olan çocuk bakımının ve erken çocukluk eğitiminin kadınların işgücüne katılımlarını artıracak yönde olumlu bir etki yapamayacak kadar az kurum-sallaştığı bilinmektedir (TÜSİAD, 2008).

HÜNEE Nüfus ve Sağlık Araştırması sonuçlarına göre çalışan kadınların, 6 yaşından küçük çocuklarının bakımı için ailenin büyük kız çocuğundan aldıkları yardımın oranı, çeşitli kişi ve kurumların sunduğu yardım ve hizmetler içinde %7,4'tür.

Dünyanın pek çok ülkesinde olduğu gibi ülkemizde de kadına toplumsal yapı tarafından yüklenen en önemli görev analık ve eşliktir. Ülkemizdeki geleneksel ataerkil yapı nedeniyle kadının yeri ailesi ve ev yaşamıyla sınırlanmıştır. Ataerkil toplumlarda yer alan bu yaygın inanç yüzünden kadın eğitim ve çalışma olanaklarından daha az yararlanmakta, meslek seçim olanakları kısıtlanmakta, çalışma yaşamında erkeklerle eşit hak ve koşullarla karşılaşmamaktadır (Gönüllü & İçli 2001; Ergöl et al, 2012).

Araştırmalarda iş ortamındaki yoğunluk ve akademisyenlikle yükselmenin bireysel çalışma gerektirmesi nedenleri ile ilk olarak sosyal çevrelerinden vazgeçtikleri bulgusuna varılmıştır (Alptekin, 2011; Estes, Noonan, & Maume, 2007; Karimi & Nour, 2009; Sönmez, 2010; Varinli, 2008). Kadın akademisyenler çocukları ve eşleri ile geçirdikleri vakitlerden kullanarak akademik çalışmalarını sürdürmektedirler (Estes et al, 2007; Sönmez, 2010). Güner'in (2008) üniversitede çalışan kadınların kadının çalışma yaşamındaki sorunlarına yönelik algılarını incelediği çalışmasında katılımcılar, başta çocuklarının bakımı olmak üzere, okul arkadaşları ve çocukları ile geçirdikleri sosyal etkinliklerden taviz verdiklerini belirtmişlerdir.

Ergöl ve arkadaşları (2012), Türkiye'de kadın araştırma görevlilerinin ev ve iş yaşamlarında karşılaştıkları güçlükler konusunda yaptıkları çalışmaya katılan üç kadından birisi iş yerinde ayrımcılık yapıldığını düşünmektedir.

Çalışma yaşamında cinsiyet temelli bakış açısı ücretlendirme, işte yükselme ve güdülenme, hizmet içi eğitim olanaklarından yararlanma, tayin, işten ayrılma ve emeklilik konularında kadına ayrımcılık yapılmaktadır (Estes et al., 2007).

Araştırmamızda öğrencilerin %54'ü kadın akademisyenlerden "kısmen" memnun olduğunu belirtmişler; kız öğrencilerin %67,5, erkek öğrencilerin ise %32,4 oranında kadın akademisyenlere yönelik olumlu bakış açıları olduğu belirlenmiştir Köle'nin (2011) kadın akademisyenlerinin örgütlerindeki cinsiyet kültürüne yönelik algılarını incelediği çalışmasında katılımcılar, yükseköğretim sistemi içinde üniversite ve fakültenin bilim politikalarının zaman zaman örtüşmemesi, yüksek lisans ve doktora giriş sisteminin sürekli değişmesi, akademisyenlerden istenen sınavlar, yayınlar gibi durumların güçlük yarattığını belirtmişlerdir. Köle, yaşanan bu tip sorunların stres yarattığını, akademisyenin bilimsel üretim sürecinden uzaklaşmasına neden olduğu yönünde değerlendirmeler yapmıştır.

Rasd ve İsmail'in (2006) çalışmasında akademik kariyerde başarılı olmak için kadınların ya akademik kariyere yaşamlarında birincil düzeyde yer vermeleri ya da kariyer beklentisi ile ilgili olarak ekstra çaba harcamaları gerekliliği vurgulanmaktadır. Akademik kariyer süreci ve kadınların bu süreçteki çabaları değerlendirildiğinde, kariyer sürecinin engelli bir süreç olarak nitelendirildiği, kadın olmanın da ekstra bir sorumluluk eklediği söylenebilir (Akt: Köle, 2011).

Jacobs'un (2008), çalışma saatleri ile ilgili yaptığı çalışmasında kadın erkek akademisyenlerin çalışma saatlerini karşılaştırmıştır. Çalışmasında erkek profesörlerin kadın profesörlerden toplamda daha fazla çalışma saatlerinin olmasına karşın, kadın profesörlerin diğer sektörlerde çalışan kadınlara göre daha fazla çalıştıklarına vurgu yapmıştır. Jacobs, 2000'li yıllara gelindiğinde öğretim işine ayrılması gereken zamanın artmış olmasından dolayı, öğretim işinin akademisyenlik mesleği içinde en fazla mesai harcanan bir alanı oluşturduğuna dikkat çekmiştir (Jacobs 2008).

Lynch (2008) de çalışmasında benzer bir noktadan bakarak kadınların hem öğrenci hem de çalışan olmaları durumunda anneliğin yıpratıcı bir etken olduğunu vurgulamıştır. Lynch (2008) çalışmasında çevrenin yapısı ve kadınların günlük deneyimlerini etkileyen sosyo-kültürel etkilerin, kadının sahip olduğu her iki rol olan annelik ve öğrenciliği etkilerken kadınların çeşitli stratejiler geliştirmek zorunda kaldıklarını söylemiştir (Lynch, 2008).

Köle (2011), çalışmasında akademisyen olmanın kişisel gelişime katkı sağlayan, çocukların eğitimine olumlu yansıyan ve özgür ve dinamik bir ortam sunması nedeni ile işini severek yapmayı sağlayan çalışma alanı olarak algılandığı sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmada katılımcılar akademisyenliğin eğitici özelliklerinden dolayı gençlerle çalışılması ve genç bir çevrenin oluşturduğu dinamik yapının da kendini geliştirme fırsatı sağladığını belirtmektedirler.

Şahin ve ark. (Şahin, Zoraloğlu & Şahin, 2011) üniversite öğrencilerinin yaşam amaçları, eğitsel hedefleri, üniversite öğreniminden beklentileri ve memnuniyet durumları konusunda yaptığı çalışmada öğrencilerin eğitsel hedeflerini incelemiştir. Öğrencilerin yaklaşık sekizde birinin lisans öğrenimini hedefledikleri, yaklaşık dörtte birinin bu konuda henüz karar vermemiş olduğu, %60 dolayında öğrencinin lisansüstü eğitim almak istediği, yaklaşık yüzde birinin ise herhangi bir eğitsel hedefi olmadığını saptamıştır.

Yıldırım'ın (2007) yaptığı bir çalışmada kadınların eğitime erkeklerden daha fazla önem verdiği bulgusu, bizim çalışmamızdaki sonuçları desteklemektedir. Üniversite öğrencilerinin yaşam amaçlarına yönelik bir çalışmada da, kadınların iyi eğitimli ve kültürlü olma hedeflerinin öncelik taşıdığı, erkeklerin ise meslek ve kariyer sahibi olma amaçlarının ilk sırada yer aldığı saptanmıştır

SONUÇ ve ÖNERİLER

Üniversite ve akademik ortamdaki eğitimler, öğrencilerin yaşamında oldukça önemli bir yer tutmaktadır.

Bu çalışmada lisans eğitimi alan öğrencilerin, kadın akademisyenlerin çalışma yaşamındaki durumlarına yönelik algılarını ortaya çıkarmayı hedeflenmiştir. Araştırma kapsamındaki öğrencilerin yarısının kadın akademisyenlerden 'kısmen' memnun olduğu belirlenmiştir. Kadın öğrencilerin kadın akademisyenlere yönelik olumlu bakış açısı erkek öğrencilere göre daha fazladır.

Öğrenciler kadınların akademisyen olarak çalışması gerektiğini düşünmektedir. Akademik hayatta kadın-erkek ayırımının kısmen yapıldığını düşünen öğrenciler bulunmaktadır. Ayrıca öğrenciler akademisyen olmanın iyi bir anne ya da iyi bir eş olmaya kısmen engel olduğunu belirtmekte ve akademisyenliğin kadın için zor olduğunu düşünmektedirler. Öğrenciler akademisyen olmanın kadına en fazla kişisel gelişim açısından yararlı olduğunu, en büyük zorluklarının anne ve eş olarak iş yaşamını sürdürmek olduğunu düşünmektedir. Kadın akademisyen olmanın en önemli avantajının eşi, ailesi ve çevresinin gözünde saygınlığının artması olduğunu da ifade etmişlerdir.

Araştırmada elde edilen bulgular sonucunda, öğrencilerin, genel anlamda kadın akademisyenlerin çalışma yaşamındaki sorunlardan haberdar oldukları, bu konuda belirli düzeyde duyarlılık geliştirdikleri sonucuna varılabilmektedir.

Katılımcıların kadın akademisyenleri akademik yaşam içerisinde iyi bir noktada gördükleri anlaşılmaktadır. Ancak, kendi yaşantılarından örneklerle akademideki çalışma koşullarını ve ev yaşantısını olumsuz yönde etkileyen koşulları tanımlayan katılımcılar, süreçte en önemli belirleyici olarak medeni durum ve çocuk sahibi olmayı göstermişlerdir. Araştırmanın sonuçlarına bakıldığında öğrencilerin akademik yaşamda kadınları bir çalışan olarak kabul ederken, ev ve iş yaşamındaki rolleri ile akademideki rollerinin farkında oldukları söylenebilir.

Üniversite bünyesinde 261 lisans öğrencisi üzerinden ve tek üniversitede gerçekleştirilen bu çalışma, örneklem grubu zenginleştirilerek uygulama yapılan üniversite sayısı artırılarak ve başka anket ve/veya ölçek geliştirilerek daha geniş bir çalışmada yeniden incelenebilir. Bu çalışma böyle bir çalışmanın tabanını oluşturabilir. Ayrıca birkaç hipotez ile ileri dönemlerde bu konuda farklı çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Alptekin, D. (2011). Sokaktan akademiye: kadın hareketinin kurumsallaşma süreci. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26, 32-43.
- Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (2009). *Türkiye'de Kadının Durumu*. Ankara: KSGM.
- Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (2010). *Performans Programı*. Ankara: KSGM.
- Damiano-Teixeira, K. M. (2006). Managing conflicting roles: A Qualitative study with female faculty members. *Journal of Family and Economic Issues*, 27(2), 310-334.
- Deem, R. (2003). Gender, organizational cultures and the practices of manager-academics in UK Universities. *Gender, Work&Organization*, 10(2), 239-259.
- Ergöl Ş., Koç G., Eroğlu K., & Taşkın, L. (2012). Türkiye'de kadın araştırma görevlilerinin ev ve iş yaşamlarında karşılaştıkları güçlükler. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*. 2(1), 43-49. doi: 10.5961/jhes.2012.032

- Estes S. B., Noonan M. C., & Maume, D. O. (2007). Is work-family policy use related to the gendered division of housework? *J Fam Econ Iss*, (28), 527-545.
- Gönüllü M., & İçli G. (2001). Çalışma yaşamında kadınlar: aile ve iş ilişkileri. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*. 25(1), 81-100.
- Güner A. (2008). Üniversitede çalışan kadınların kadının çalışma yaşamındaki sorunlarına yönelik algıları. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim ve Çalışma Psikolojisi Bölümü Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Jacobs J. (2008). *The faculty time divide, Woman question and higher education*. UK: Edward Elgar Publishing.
- Karimi L., & Nour A. (2009). Do work demands and resources predict work-to-family conflict and facilitation? A study of Iranian male employees. *Journal of Family and Economic Issues*, 30, 193-202.
- King E. B., Bodsford W. E., & Huffman A. H. (2009). Work, family, and organizational advancement: does balance support the perceived advancement of mothers? *Sex Roles*, 61, 879-891.
- Kocacık F, & Gökkaya V.B. (2005). Türkiye'de çalışan kadınlar ve sorunları. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 6(1); 195-219.
- Köle F. (2011). Mersin Üniversitesi kadın akademisyenlerinin örgütlerindeki cinsiyet kültürüne yönelik algıları. Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. Mersin.
- Lynch K. D. (2008). Gender roles and the American academe: A case study of graduate student. *Gender and Education*, 20, 585-605.
- Martin, J. R. (2008). *Woman question and higher education*. UK: Edward Elgar publishing. Toronto.
- Oakley A. (2005). *The Ann Oakley Reader: Gender, Women and Social Science*. University of Bristol The Policy Press.
- Pedersen D. E., Minnotte K. L., Kiger G., & Mannon S. E. (2009). Workplace policy and environment, family role quality, and positive family-to-work spillover. *Journal of Family and Economic Issues*, 30, 80-89.
- Seven, M., & Engin, O. (2007). Türkiye'de kadının eğitimi alanındaki eşitsizlikler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 393, 178-188.
- Sönmez B. (2010). Üniversite'de kadın -kadın akademisyenlerin sorunları. *Kamuda Sosyal Politika Dergisi*, 4(12), 20-24.
- Şahin İ, Zoraloğlu YR, & Şahin Fırat N. (2011). Üniversite öğrencilerinin yaşam amaçları, eğitsel hedefleri, üniversite öğreniminden beklentileri ve memnuniyet durumları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 17(3), 429-452.
- TÜSİAD (2008). *Türkiye'de toplumsal cinsiyet eşitsizliği: sorunlar, öncelikler ve çözüm önerileri raporu*. TÜSİAD-T/2008-07/468.
- Varinli İ. (2008). Evinin akademisyeni ol, idareyi erkeğe bırak. *Bilgi Çağı Dergisi*, 43, 66-67.
- Wolf-Wendel, L. E., & Ward, K. (2006). Academic life and motherhood: variations by institutional type. *Higher Education*, 52, 487-52.
- Yıldırım, A. (2007). Gender role influences on Turkish adolescents' self-identity. *Adolescence*, 32(125), 217-231.
- Yılmaz E. (2005). *Akademik hayatta kadınların statüsü, istihdamı ve sorunları (ODTÜ-SDÜ Karşılaştırması)*. Doktora Tezi, ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü.